een volstrekt onnuttige handeling, waardoor jarenlang een Molukse gemeenschap de verbonden vrijheid in de publieke ruimte niet heeft kunnen beleven. Daarom is het relevant om de leiders van deze kleine groep nader te beschouwen. In het bijzonder gaat het om drie politieke leiders: Johanis Manuhutu, Chris Soumokil en Joop Manusama. Zij zijn de direct betrokkenen bij de mislukking van de RMS, waardoor onder meer de eerste generatie "Ambonezen" de wrange vruchten heeft moeten plukken met de nodige gevolgen voor de opeenvolgende generaties. Wat kan dit leiderschap hebben beroerd? Kunnen we hun innerlijk theater schouwen? In hoofdstuk 2 wordt dit politiek leiderschap geanalyseerd. De onderlinge strijd om zeggenschap over de Molukse gemeenschap in Nederland na 1966 blijft buiten beschouwing.

Wie zijn achtereenvolgens die generaties, waarvan de eersten aanvankelijk de weg van de verbonden vrijheid zijn misgelopen, maar hun nazaten, na ruim vijfenzeventig jaren, de kans van hun leven hebben om vaste voet te krijgen op die onderhavige weg. Dat antwoord komt in de hoofdstukken 3 (eerste generatie), 4 (tweede generatie) en 5 (derde en vierde generatie samen), met als uitgangspunt het denken en doen van Spinoza (Van Buuren, 2025: 55-96; Eijgenhuijsen, 2026: 24-46). Het fundament van dat denken en doen is de culturele, politieke, economische en sociale positie van de generatie. Elk hoofdstuk begint dan ook met de beschrijving van deze positie[7].

[7] De derde en vierde generatie worden samen in één hoofdstuk behandeld. De reden is dat met deze generaties de integratie in de Nederlandse samenleving zichtbaar en voelbaar wordt.

Omdat deze positie in een reeks van publicaties[8] uitgebreid is beschreven, beperk ik mij tot de hoofdzaken. Vervolgens heeft dit denken en doen hun verwachtingen bepaald. Op welke toekomst hebben zij hun hoop gevestigd? Voor de eerste generatie zal deze helder zijn, voor de generaties daarna allerminst. Met dit probleem van de hoop wordt elk van de drie hoofdstukken afgesloten.

Te biecht gaan bij Spinoza wil niet zeggen dat dit boek een filosofisch product is. Zijn "meetlat" heb ik gebruikt om een logische structuur aan te brengen in een zeer gecompliceerde geschiedenis. Die meetlat - denken, weten en doen - zal ik kort toelichten.

Het denken en vervolgens weten van Spinoza.

Denken is een proces met als resultaat kennis die zich in de rede nestelt. Tot deze rede hebben twee verschillende kennissoorten toegang. Een inferieure en een superieure kennis. Inferieur is de zintuiglijke waarneming of "van horen zeggen" die verbeeldt of voorstelt. Het waarheidsgehalte van deze kennis is twijfelachtig. De dagelijkse werkelijkheid staat bol van deze kennis en zij wordt zowel bewust als onbewust toegepast. Zodra deze kennis de rede domineert, zal het weten vervuild zijn. Het koloniaal beleid heeft zich meester getoond in het gebruik van deze inferieure kennis door het oproepen van valse voorstellingen. Zij heeft de rede van de gekoloniseerde mens gedomineerd. Superieur is de intuïtie.

---

[8] Belangrijke onderwerpen, om enkele te noemen, gaan over de verhoudingen tussen Molukkers en de Nederlandse kolonisten (Van Kaam, 1977), de Molukse leider Soumokil (Lovestrand, 2018), de politieke houding van Nederland t.o.v. Ambon en de RMS (Van der Meulen, 1981), de zoektocht naar recht en vrijheid van de Zuid-Molukkers (Manusama,1952; 1999), de RMS als ideaal en symbool (Steijlen, 1996), standaardwerk over de geschiedenis van de Molukkers van 1951 tot 2025 (Smeets en Steijelen, 2025, herziene druk), het geheim van de Molukse aard (Latumahina, 2024, 2e dr.), de RMS-oorlog (Latumahina, 2025) en het Zuid-Molukse kampsyndroom (Latumahina, 2026).

Het is een aangeboren eigenschap die ogenblikkelijk een juist inzicht verschaft in de hoedanigheid van iets. Van gezond verstand is bij Spinoza sprake wanneer deze intuïtie de rede stuurt.

Het handelen c.q. doen naar het inzicht van Spinoza.
Aan de basis van elk handelen of doen, of dat een individu betreft dan wel een collectief, staat de menselijke levensdrift. Deze uit zich in indrukken, gevoelens en emoties. Neem als voorbeeld een individuele Ambonees die, als ontwapende ex-militair van het ontbonden KNIL (Koninklijk Nederlands Indisch Leger), het bevel krijgt om zich in te schepen met als eindstation Nederland. Hij wordt overweldigd met vele indrukken van buitenaf en van binnenuit. Het bevel voelt slecht en hij neemt het waar als een vijandige en verraderlijke daad. Het verwondt hem geestelijk. Woede en haat overmeesteren hem. Een andere collega die hetzelfde bevel krijgt, neemt het waar als een daad van een officier die met vrees is vervuld en ook maar doet wat zijn meerdere hem opdraagt. Arme kerel, denkt deze ex-KNIL-militair en hij schat zichzelf mentaal hoger in dan de bevelhebbende.

Voor Spinoza gaat het om twee verschillende individuen. De eerste roept droefenis over zich af en maakt zich onmachtig, de tweede genereert blijdschap en kiest voor macht. In totaal somt Spinoza 48 levensdriften op, die blijdschap of droefenis opleveren. Hoop, bijvoorbeeld, ziet hij als een onbestendige blijdschap die meer macht geeft, terwijl haat een vorm van droefheid is die zwakker maakt en onmacht vergroot.

Tot zover het doen of handelen van het individu. Maar hoe zou Spinoza dit handelen invullen voor de Molukse gemeenschap als groep? Hetzelfde bevel, zie hiervoor, wordt aan de groep van Ambonezen gegeven die eerder verspreid in doorgangskampen op Java is geplaatst om organisatorische redenen: veiligheid en bevelvoering. Waarschijnlijk zou Spinoza een doeltreffend